

LXIII

SEJM WALNY WARSZAWSKI 1556-1557

WSTĘP

Wbrew swojej obietnicy, poczynionej w 1555 r., król Zygmunt August zwołał sejm nie na granicy litewskiej i niejako egzekucyjny, lecz zwykły sejm walny¹. Domagał się natomiast gromadzenia środków dla obrony granic Korony i pomocy dla zagrożonej Litwy, zamierzał zająć się sprawami inflanckimi, wspominał też o potrzebie usprawnienia wymiaru sprawiedliwości².

Sejmiki odbyły się w listopadzie³. Sejm, zwołany później niż zamierzano (mowa była o 24 sierpnia 1556 r.), trwał od 6 grudnia 1556 do 14 stycznia 1557 r.⁴ Przebieg jego obrad jest nam znany, gdyż zachował się obszerny diariusz⁵.

Posłowie, niejednomyślni zwłaszcza w kwestiach religijnych, zgodzili się odstąpić od programu egzekucji praw i dóbr, zadowalając się kolejną obietnicą króla, iż w przyszłości zwołany zostanie sejm poszerzony o posłów z Litwy, Prus, Oświęcimia i Zatora, celem podjęcia sprawy egzekucji⁶. Król jednak nalegał, „... abyście... o obronie pierwej mówili i stanowili a potem i o innych..., gdyż też to nie jest żadnym prawem stanowiono, aby o tym albo o onym na-przód na sejmiech miało być radzono, jedno o tym, co potrzebniejszego jest”⁷.

Sejm ten, o poważnym znaczeniu i dorobku, znalazł się w *Volumina Legum*, gdzie jednak opublikowano tylko *Statuta Sejmu Warszawskiego roku Pańskiego 1557*⁸. Znacznie pełniejszy jego dorobek wydał Stanisław Bodniak jako dodatki do opublikowanego przez siebie diariusza⁹. W niniejszym wydawnictwie zamieszczamy następujące teksty:

I. *Uchwała Sejmu Warszawskiego* (reces z 22 grudnia 1556 r.)¹⁰.

II. *Statuta Sejmu Warszawskiego* (15 stycznia 1557 r.)¹¹.

¹ Por. wyżej: LXII, sejm walny piotrkowski 1555 r., I. *Reces sejmowy*.

² Por.: *Expediitio litterarum comitialium* (MK, t. 87, mkrf. AGAD, nr 110, k. 506v); *Diariusz sejmu warszawskiego 1556-1557 r.*, wyd. S. Bodniak, Kórnik 1939, s. 24.

³ *Diariusz sejmu warszawskiego*, s. 155-157; W. Konopczyński, *Chronologia*, s. 139.

⁴ Źródłową jego dokumentację zestawiała A. Sucheni-Grabowska, *Zygmunt August*, s. 423.

⁵ *Diariusz sejmu warszawskiego* oparty na dwóch redakcjach, wydany został przez S. Bodniaka na podstawie redakcji pełniejszej (s. 7), pochodzącej prawdopodobnie spod pióra Hieronima Ossolińskiego (s. 9).

⁶ Ibidem, s. 29.

⁷ Ibidem, s. 24.

⁸ VL, t. II, s. 605-608.

⁹ *Diariusz sejmu warszawskiego*, s. 123 i nn.

¹⁰ MK, t. 89, mkrf. AGAD, nr 113, k. 106-108: *Obligatio Regiae Maiestatis, quam nuntiis Regni de faciendi statutorum Regni in comitiis proxime venturis executione fecit*; MK, t. 90, mkrf. AGAD, nr 766, k. 199—201v: *Reces sejmu warszawskiego*; MRPS, t. V, vol. 1, s. 118, nr 1886: *Decretum regium in conventu generali latum super executione legum in futuris comitiis Regni tractanda*.

Dalsze teksty tego źródła zestawiał S. Bodniak (*Diariusz sejmu warszawskiego*, s. 123). Niniejsze wydawnictwo opiera się na tekście MK, t. 89, z uwzględnieniem odmianek zawartych w MK, t. 90 i poprawek S. Bodniaka (oznaczonych literą B).

¹¹ Druk urzędowy (Cyt. poz. 68), B. Ossol. Sygn. XVI, F. 4415; B. Kórnik, Cim. F. 4159; MK, t. 89, mkrf. AGAD, nr 113, k. 240-243: *Constitutiones conventus Varssoviensis*; MK, t. 90, mkrf. AGAD,

III. *Limitatio generalis* (akt odłożenia sądów z 15 stycznia 1557 r.)¹².

IV. *Modus contributionis publicae* (uniwersał poborowy z 13 stycznia 1557 r.)¹³.

V. *Modus contributionis czopowe* (uniwersał o czopowym z 13 stycznia 1557 r.)¹⁴.

VII. *Litterae universales contra Luteranos* (z 13 stycznia 1557 r.)¹⁵.

VIII. *Conservatio Iudeorum Cracoviensium iuxta privilegia eorum ne plus ab eis thelonei nomine quam a ceteris mercatoribus exigatur* (z 4 stycznia 1557 r.)¹⁶

IX. *Litterae restium*:

A. *Primae restium litterae ad expeditionem bellicam generalem* (z 2 stycznia 1557 r.)¹⁷.

B. *Secundae restium litterae* (z 19 stycznia 1557 r.)¹⁸.

Ponadto w dorobku tegoż sejmu znalazło się wiele wyroków, zatwierdzeń przywilejów i innych decyzji¹⁹.

nr 766, k. 203-205v: Statuta sejmu warszawskiego; J. Palczowski, *Ustawy prawa polskiego*, Brześć, ok. 1559-1560, k. Tiiij-Viiij; VL, t. II, s. 605-608. Niniejsza edycja opiera się na tekście druku urzędowego i uwzględnia odmianki zawarte w MK, t. 89 i 90, w VL i w edycji S. Bodniaka (*Diariusz sejmu warszawskiego*, s. 144-148).

¹² AGAD, *Akta grodzkie i ziemskie warszawskie*, nr 44, lata 1556-1557, k. 193-202. Wydanie niniejsze stanowi przedruk edycji S. Bodniaka (*Diariusz sejmu warszawskiego*, s. 140-144).

¹³ MK, t. 89, mkrf. AGAD, nr 113, k. 219v-224: *Modus contributionis publicae omnium unanimi consensu in conventu Varssoviensi generali decretae exigendae*; MK, t. 90, mkrf. AGAD, nr 766, k. 210-214; *Contributio publica in conventionione Regni generali Warschoviensi edicta*; B. Kórn., druk Cim. F. 4223. Tekst ten w MRPS, t. V, vol. 1, s. 120, nr 1959 nosi datę 9 stycznia 1557 r. Uniwersał ten por. też: B. Nar., rkps 6601, mkrf. 22471, z datą: Warszawa, 16 czerwca 1557 r. Wydawnictwo niniejsze opiera się na tekście MK, t. 89, z uwzględnieniem odmianek zawartych w MK, t. 90, B. Kórn. Druk Cim. F. 4223 i poprawek S. Bodniaka (*Diariusz sejmu warszawskiego*, s. 128-134).

¹⁴ MK, t. 89, mkrf. AGAD nr 113, k. 224v-226v: *Modus contributionis czopowe in conventu Varssoviensi 1556 laudatae exigendae*; MK, t. 90, mkrf. AGAD, nr 766, k. 214-216: *Exactio ducillorum in conventionione Regni generali Warschoviensi constituta*. W MRPS, t. V, vol. 1, s. 121, nr 1960 tekst ten nosi datę 9 stycznia 1557 r. Wydawnictwo niniejsze opiera się na tekście MK, t. 89, z uwzględnieniem odmianek w MK, t. 90 i poprawek S. Bodniaka (*Diariusz sejmu warszawskiego*, s. 134-137).

¹⁵ MK, t. 89, mkrf. AGAD, nr 113, k. 226v-228: *Litterae universales contra Luteranos*; MK, t. 90, mkrf. AGAD, nr 766, k. 201v-202: *Edictum conventus generalis Regni Warschoviensis de religione, ne quid in ea amplius innovetur*. W MRPS, t. V, vol. 1, pod datą 9 stycznia 1557 r., akt ten nosi tytuł: *Decretum Regium in comitiis latum, ut se omnes a blasphemii in ecclesiam et sacramenta abstineant, nullos motus in rebus religiohis excitent, nulla conventicula celebrent ecclesiasque romano-catholicas et sacerdotes in pace consveverunt*. Opublikowany został drukiem przez St. Karnkowskiego w: *Constitutiones synodorum, Cracoviae 1579*, s. 229. Wydawnictwo niniejsze opiera się na tekście MK, t. 89, z uwzględnieniem odmianek w MK, t. 90 i poprawek S. Bodniaka (*Diariusz sejmu warszawskiego*, s. 138-140).

¹⁶ MK, t. 88, mkrf. AGAD, nr 111, s. 397-399, skopiowany przez I. Dwornicką

¹⁷ MK, t. 90, mkrf. AGAD, nr 766, k. 216v-217, skopiowany przez I. Dwornicką.

¹⁸ MK, t. 90, mkrf. AGAD, nr 766, k. 217-217v, skopiowany przez I. Dwornicką.

¹⁹ Por. MRPS, t. V, vol. 1, s. 115-123, nr 1845-1988 oraz t. V, vol. 2, s. 192-202, nr 7694-7870. Na uwagę zasługuje zatwierdzenie szeregu przywilejów książąt mazowieckich (t. V, vol. 1, s. 115, nr 1845, s. 116, nr 1852-1855, s. 118, nr 1896; t. V, vol. 2, s. 197, nr 7773). Nadto obydwie uniwersały (por. wyżej przyp. 13 i 14) uzupełnia tekst: *Mandatum universale ad exactores contributionum publicarum Warschoviae laudatarum, ut secundum veterem consuetudinem easdem exigant* (MK, t. 90, mkrf. AGAD, nr 766, k. 233v-234v).